

Usługi ekosystemowe stawów rybnych – wyniki badań krajowych i zagranicznych

Konrad Turkowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych
Instytut Nauk o Zarządzaniu i Jakości

W Polsce występują dwa główne działy akwakultury: ekstensywna gospodarka karpiowa, prowadzona w ziemnych stawach rybnych, w której podstawę produkcji stanowi pokarm naturalny wspomagany paszami zbożowymi, oraz intensywna gospodarka pstrągowa w różnych urządzeniach produkcyjnych, prowadzona przy stosowaniu wyłącznie wysokowydajnych sztucznych pasz.

W gospodarce pstrągowej podejście ekosystemowe polega głównie na minimalizacji szkodliwego oddziaływania na środowisko. Inaczej jest w przypadku stawów karpiowych. Otwarty charakter stawów, ich integracja z lokalnym systemem wodnym oraz rozwijana przez stulecia gospodarka oparta na naturalnym pokarmie, powoduje, że stawy te często są podstawowym elementem kształtującym lokalne środowisko. Stawy pełnią ważne funkcje krajobrazowe i poza produkcją ryb w skali lokalnej dostarczają szereg usług takich jak ochrona przed powodzią, zwiększanie retencji wodnej, tworzenie mikroklimatu oraz przyczyniają się do większej bioróżnorodności. Usługi te stanowią efekt tradycyjnej, ekstensywnej stawowej gospodarki karpiowej. Z ekonomicznego punktu widzenia są to pozytywne efekty zewnętrzne, z których korzyści czerpie całe społeczeństwo (gospodarka wodna, rolnictwo, leśnictwo, turyści, właściciele pobliskich nieruchomości), a które nie stanowią przedmiotu obrotu rynkowego i nie znajdują odzwierciedlenia w przychodach właścicieli/użytkowników stawów rybnych. Istnieje bogata literatura dotycząca usług ekosystemowych, również koncepcja usług ziemnych stawów rybnych, zwanych też funkcjami lub walorami pozaprodukcyjnymi, znana jest od dość dawna. Natomiast niewiele wiadomo o postrzeganiu powyższych usług przez rybaków – właścicieli i użytkowników stawów rybnych. Badania w tym zakresie powinny pozwolić na lepsze zrozumienie motywów ich decyzji i działań, jak również poznanie czynników, które decydują o akceptacji ograniczeń w gospodarce rybackiej wynikających z potrzeb ochrony przyrody. W bada-

niach ankietowych przeprowadzonych w województwie warmińsko-mazurskim za najważniejszą funkcję realizowaną na stawach uznana została produkcja ryb, natomiast już na drugim miejscu użytkownicy stawów wskazali na udział stawów w sprzyjaniu rozwoju bioróżnorodności. Wysoko ocenione zostały funkcje pozaprodukcyjne stawów rybnych, takie jak retencja wodna, udział w tworzeniu atrakcyjnego krajobrazu, mikroklimatu, korzystne kształtowanie lokalnych stosunków wodnych, a także tworzenie miejsc schronienia, siedlisk i miejsc lęgowych dzikich zwierząt. Zróżnicowane opinie wyrażane były przez użytkowników mniejszych stawów, których oceny były wyższe i użytkowników większych obiektów stawowych, gdzie oceny były znacznie niższe. Podobne wyniki uzyskano w badaniach ekstensywnych ziemnych stawów rybnych we Francji i na Węgrzech, natomiast różniły się one dość znacznie od opinii użytkowników stawów z intensywną produkcją ryb w Brazylii i Indonezji. W wyżej wymienionych badaniach ocenie poddano także możliwości podejmowania dodatkowej działalności pozaprodukcyjnej oraz instrumenty finansowe, służące rekompensowaniu i wspieraniu działań zmierzających do zwiększenia zakresu usług ekosystemowych świadczonych przez stawy rybne.